

DELTAPLAN AGRARISCH WATERBEHEER

BOER MOET AAN DE SLAG ALS WATER- BEHEERDER

Tekst Jan van den Berg | Foto Herman Engbers / Hollandse Hoogte

De waterkwaliteit in Nederland moet beter worden en voor wat betreft de waterkwantiteit staan voor een grote opgave. Dit vereist grote inspanningen van vele partijen. De agrarische sector wil hieraan bijdragen met het Delta-plan Agrarisch Waterbeheer. Het aantal proefprojecten moet dit jaar groeien van drie naar dertig.

De omgang van Nederland met water wordt de komende jaren nog intensiever dan vroeger. Een stijgende zeespiegel, een grote potentiële piekafvoer van een rivier als de Rijn en een matige waterkwaliteit. Het zijn maar enkele aspecten waar waterbeheerders mee te maken hebben.

Tot die beheerders horen boeren en tuinders. Zij hebben immers een groot oppervlak van ons land in beheer. Hun brancheorganisatie, LTO Nederland, heeft het Delta-plan Agrarisch Waterbeheer (DAW) opgesteld om de leden te helpen om zowel de kwaliteit als de kwantiteit van oppervlakte- en grondwater op en rond hun bedrijf te beheren. DAW beschrijft hoe de land- en tuinbouw kan bijdragen aan het oplossen van de wateropgaven in Nederland. De uitvoering van het plan is op 31 januari vorig jaar officieel van start gegaan.

OORSPRONG

De oorsprong van DAW ligt in 2009, legt Douwe Jonkers uit. Hij is als beleidscoördinator op het ministerie van Infrastructuur en Milieu betrokken bij beleidsontwikkeling op het gebied van waterkwaliteit, bodem en ondergrond. "In 2009 is het Nationaal Waterplan opgesteld. Hierin hebben we een open uitnodiging gedaan aan het bedrijfsleven om te komen tot een beter waterbeleid. We beseften dat we als overheid tegen de grenzen aanliepen van een generiek beleid voor water."

Jonkers bedoelt dat het best mogelijk zou zijn om strengere regels op te stellen, die voor ieder bedrijf zouden gelden. Maar er waren bij de beleidsmakers grote twijfels of hiervoor voldoende draagvlak zou zijn in de agrarische sector. Ook drong de vraag zich op of strengere generieke regels wel te handhaven waren. Het ministerie wilde de boeren daarom meer betrekken bij het beleid op het gebied van water en duurzaamheid. > *(Lees door op pagina 6)*

A photograph of a farmer in a green jacket and blue trousers, wearing rubber boots, using a long-handled 'snit' (slootzeis) to clear a ditch in a field. The ditch is filled with water and surrounded by tall grasses. In the background, a green tractor is visible in a field under a cloudy sky.

‘De wateropgave is te groot voor de waterschappen alleen’

In Zwartendijk (Overijssel) maakt een boer zijn sloot schoon met een ‘snit’ (slootzeis)

Het ministerie wilde dus inzetten op meer samenwerking met de sector. Dit zou onder andere vorm moeten krijgen door per agrarisch bedrijf te gaan kijken hoe de waterkwaliteit en -kwantiteit verbeterd zouden kunnen worden. Jonkers: "De verschillen tussen bedrijven zijn natuurlijk groot. Die zitten in de aard van het bedrijf. Gaat het om een veeteeltbedrijf, een boer die maïs verbouwt of een tomatenkweker? Verder zijn de omstandigheden van belang. Dan kun je denken aan de grondsoort en de waterhuishouding in het gebied."

UITDAGING

LTO Nederland nam de uitdaging aan, zegt Kees van Rooijen. "Wij zijn voorstander van waterbeleid dat rekening houdt met verschillen per regio en per bedrijf. Door hiervoor via DAW het initiatief te nemen, kunnen we invloed uitoefenen op dit beleid en zorgen dat onze belangen er zo goed mogelijk mee gediend worden. Als we afwachten wat voor generiek beleid de overheid maakt, dan hebben we daarop naar mijn mening minder invloed. Dat kan voor boeren en tuinders nadelig uitpakken."

De ontwikkeling van DAW is begonnen met een *quick scan* die LTO Nederland en de waterschappen in 2010 hebben uitgevoerd om de wateropgave in beeld te brengen. Dit leidde tot drie conclusies. In de eerste plaats konden boeren en waterschappen vaststellen, dat er al veel mogelijkheden waren om het waterbeheer te verbeteren. Er liepen allerlei proefprojecten, die dit lieten zien.

Verder werd duidelijker dan ooit, dat het beheer van de kwaliteit en de kwantiteit van water integraal moest worden aangepakt. Van Rooijen: "Anders halen we nooit de doelstellingen van de Europese Kaderrichtlijn Water." Tot slot bleek dat de wateropgave te groot was voor de waterschappen alleen. "Dit betreft zowel de competentie als de financiering."

DROOGTE EN NEERSLAG

Marianne Mul, beleidsmedewerker van de Unie van Waterschappen (UVW), onderschrijft dit. "We hebben de landbouwsector nodig voor het waterbeheer. Dat geldt te meer met de veranderingen die we verwachten, zoals langere periodes van droogte en grotere pieken in neerslag. Ook voor de waterkwaliteit moeten we nauwer samenwerken."

De waterschappen zijn het met het ministerie eens, dat er niet meer landelijk of generiek

SPAARWATER

Er zijn al diverse projecten die passen binnen het karakter van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Zo gaat op 10 april Spaarwater officieel van start. Dit omvat vier proefprojecten, die alle langs de Waddenzee liggen, te weten in Breezand (Noord-Holland), Herbaijum (Friesland) en Borgsweer en Hornhuizen in Groningen.

De gemene deler is zelfvoorzienendheid van agrarische bedrijven op het gebied van water. Dit gebeurt door middel van ondergrondse zoetwateropslag en drainage. "De bedoeling is om verzilting tegen te gaan en de beschikbaarheid van zoet water te vergroten", zegt Jouke Velstra. Hij is projectleider bij het Acacia Institute dat de leiding heeft van Spaarwater. "Het project heeft een doorlooptijd van drie jaar en omvat twee teeltseizoenen."

Spaarwater heeft diverse doelen, waaronder de ontwikkeling van ondergrondse opslag van zoet water in het Waddengebied en van technisch en economisch haalbare drainage. Ook berekening en optimalisering van precisiebemesting met behulp van druppelirrigatie wordt ontwikkeld, evenals het verminderen van de uitstroom van nutriënten naar het oppervlaktewater en het beperken en uitsluiten van ziektekiemen.

Stockphoto

'Hoe groot de kosten per bedrijf zullen zijn is nu nog niet te zeggen'

beleid en regels moeten komen. “Het is effectiever om waterbeleid op regionaal niveau vorm te geven.” Voor de waterschappen is de taak vooral om kennis te leveren over de kwaliteit en de hoeveelheid water.

DAW mag dan vooral regionaal zijn gericht; er is wel samenwerking op nationaal niveau nodig. Partijen als LTO Nederland, UVW, de ministeries van Infrastructuur en Milieu en van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie werken samen met de provincies en de drinkwatersector. Dit gebeurt in het Bestuurlijk Overleg Open Teelten en veehouderij (BOOT).

Voor boeren en tuinders is dit orgaan ver van hun bed. Zij hebben concrete plannen, maatregelen en initiatieven nodig. Die zijn inmiddels verzameld in een groslijst, zegt Van Rooijen. “Daaruit kunnen boeren en hun regionale organisaties putten.”

WEBSITE

De groslijst is opgesteld door LTO Nederland en UVW. Het is de bedoeling dat alle relevante informatie voor boerenbedrijven via één website toegankelijk wordt, verduidelijkt Mul. “Dan gaat het niet alleen om wat voor maatregelen agrariërs kunnen nemen. Er komt ook een *tool* op de site waarmee zij kunnen bepalen hoe effectief een bepaalde maatregel is voor hun bedrijf.”

Hierbij worden ook de kosten en opbrengsten van maatregelen inzichtelijk gemaakt, legt Jan Roelsma uit. Hij is wetenschappelijk onderzoeker bij Alterra - Wageningen UR. “Het Landbouw-Economisch Instituut werkt momenteel aan een methode om de kosten te berekenen. Hoe groot de kosten per bedrijf zullen zijn, is nu nog moeilijk te zeggen, maar straks is daar dus meer duidelijkheid over.”

Dat er met DAW veel geld gemoeid is, is overigens al wel duidelijk. Financiering van maatregelen komt uit uiteenlopende bronnen. In de eerste plaats is er een geldstroom via het derde Plattelandsontwikkelingsprogramma, dat geldt voor de periode 2014-2020. Dit is een nationaal programma, dat gebruik maakt van Europese fondsen. Daarnaast komt er geld uit het Deltafonds. Hoe dit precies in zijn werk zal gaan, is volgens Van Rooijen nog niet helder. “Ik denk dat daar begin volgend jaar duidelijkheid over is.”

WATERBERGING

De waterschappen hebben ook geld beschikbaar. Zij kunnen boeren financieel compenseren, als deze een deel van hun land laten gebruiken voor het bufferen van water, of als zij grond langs waterlopen beschikbaar stellen voor natuurvriendelijke oevers. Provincies zijn een andere bron van financiële middelen. Hoe de gelden van de regionale

SLECHTSTE WATER IN DE EUROPESE UNIE

Eind vorig jaar publiceerde het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) het rapport *Green growth in the Netherlands 2012*. Hieruit blijkt dat het oppervlaktewater in Nederland van mindere kwaliteit is dan in alle andere landen van de Europese Unie. Maar weinig wateren voldoen aan de normen die zijn vastgelegd in de Europese Kaderrichtlijn Water.

“Dat is het geval bij zo’n driekwart van de meetpunten”, zegt Jan Roelsma, wetenschappelijk onderzoeker bij Alterra - Wageningen UR. “Er komen bijvoorbeeld teveel nutriënten in het water terecht.” Dit is een van de keerpunten van de hoge productie van de veeteelt, akkerbouw en tuinbouw. De grote bevolkingsdichtheid draagt ook bij aan het probleem.

De gegevens in het CBS-rapport zijn ontleend aan een rapportage van de Europese Commissie in het kader van de Kaderrichtlijn Water over de toestand van de Nederlandse oppervlaktewateren. Deze rapportages zijn gebaseerd op meetgegevens van de waterbeheerders, zoals de waterschappen.

overheden precies ingezet gaan worden, moet overigens nog uitgewerkt worden.

Tot slot zullen ook de boeren zelf moeten bijdragen. Veel maatregelen in het kader van DAW zijn feitelijk investeringen in het bedrijf. Dan kunnen we denken aan nauwkeurige spuittechnieken. Enerzijds is het mogelijk hiermee de emissie van giftige stoffen naar het water te voorkomen. Anderzijds zijn er dankzij dergelijke technieken minder gewasbeschermingsmiddelen nodig, hetgeen de kosten beperkt. Een soortgelijke redenering geldt voor het verminderen van de benodigde hoeveelheid meststoffen.

Tot slot denkt Van Rooijen dat ook afnemers een bijdrage zullen leveren. “Zuivelcoöperaties geven nu bijvoorbeeld een cent extra voor een liter melk, als deze afkomstig is van koeien die in de wei lopen. Ik acht het goed mogelijk dat zo iets ook gaat gebeuren voor boeren die op een meer duurzame wijze produceren. Afnemers zijn immers vaak gevoelig voor een goed imago bij hun klanten.”

De praktische uitvoering van DAW staat nog in de kinderschoenen. Er lopen momenteel drie proefprojecten. Eind dit jaar moeten dat er dertig zijn. Daarnaast zijn er nog tal van projecten die officieel los staan van DAW, maar die wel in dezelfde geest zijn ontwikkeld. De boeren hebben dus voldoende voorbeelden om na te kunnen volgen. |